

2 Perinteinen pikkukylä Castellar

Castellar on viehättävä, perinteinen kylä kahden laakson välisellä kukkulalla. Mentoniin on vain kahdeksan kilometriä, mutta Castellarissa eletään omassa rauhassa oliivi- ja hedelmäpuiden keskellä.

Historia. Castellarissa on asuttu aina. Nykyinen kylä on 370 metrin korkeudessa, mutta vieressä Italian suunnalla yli kilometriin kohoavan Roc d'Ormean rinteillä elettiin jo 6000 vuotta ennen ajanlaskun alkua. Asutuksen jäljistä on päätelty, että maanviljelys Euroopassa alkoi nimenomaan Castellarin kukkuloilta, sillä Casettlerin ihmisiksi kutsuilla oli jo kotieläimiä.

Ormean rinteillä, kilometrin kävelymatkan päässä kylästä on sijainnut myös ensimmäinen nykylähistorian asutus. Vanhan kylän rauniot ovat 870 metrin korkeudessa ja kylä hylättiin 1435.

Lascairsin palatsi. Nykyinen Castellar mahtuu kahden aukion väliin. Eteläpään tori on omistettu George Clemenceaulle. Pääkatu rue de la Republique yhdistää sen vanhaan keskusaukioon, jonka laidalla on muinaisten läänitysherrojen Lascairsien palatsi.

Place Marchall Fochin reunalla sijaitsevassa kaunistornisessa palatsissa toimiva museo esittelee kylän vaiheita. Läheinen rue General Sarrailsin kulmatalo on Palais Turris, joka puolestaan muistuttaa Ventimiglian herttuoiden ajoista. Sottoripaksi kutsuttua vanhaa linnoitusmuuria on jäljellä rue Arsonin varrella.

Place Marchan Fochin takaa avautuu näkymä pohjoiseen Montin kylään. Samoin näkyy kappale vanhaa raitiotien linjaa, jota kutsutaan Caramelin akveduktiksi. Linja kulki Mentonista Sospeliin.

-Näköalareitit Mentoniin

Castellarin ympäristö on viehättävää maalaismaisemaa. Jos haluaa välttää kovat nousut, mutta tulla jalan Castellariin, voi jäädä pois Mentonista tulevasta bussista pysäkillä Haute de Pinede.

Pysäkin luona näkyvät kävelyreitit viitat Castellariin ja Mentoniin. Chemin de la Pinede tuo jonkin matkan päästä maantielle, jolta käännytään chemin des Lauriersille. Reitti poikkeaa muutaman muunkin kerran tieverkkoon mutta jatkuu sitten vanhaa kivettyä muulipolkua. Varsinkin kylän luona on komeita vanhoja oliivipuita.

Varsinaiset näköalareitit Castellarista Mentoniin lähtevät kylän pohjoislaidalta. Place Marchan Fochin luona näkyy risti, joka kuuluu Saint-Antoinen pikkukappelille. Kappelin luona kerrotaan ranskaksi tarinaa kylässä vuonna 1623 noitana poltetusta naisesta.

Jatkettaessa kappelilta viitta opastaa oikeaan poikkeukselliselle näköalapaikalle, point de vue Exceptionell, 3000 metriä. Reitin toinen nimi on route Granges St-Paul. Kun ohitetaan seuraava kappeli, Saint Roch vuodelta 1582, tullaan risteykseen, jossa voi valita joko alareitin, Baousses tai sitten vasemmalle vievän Granges St-Paulin. Se tarjoilee varsinaiset näköalat.

Tie jatkuu maantienä aina urheilukentälle asti, josta näköalapaikalle on enää 1,5 kilometriä. Kun reitti kääntyy nousuun, Menton näkyy hienosti ja maisema avautuu aina Monacoon asti, jopa sen ohi. Luonnonrauha oliivipuiden ja pinjojen keskellä on täydellistä. Vain metsäpalon jäljet rumentavat paikoin.

Reitti tuo ison oliivipuun juurelle, jonka luona on jopa puupölkkyjä istumista varten. Tästä kohtaa lähtee reitti alas Mentoniin, Garavaniin mutta myös ylös Leijonan tasangolle, Plan du Lionille ja Mont Carpanolle, joka nousee 773 metriin.

Yläreitti vaatii kuntoa. Castellarista Leijonan tasangolle pääsee, kun jatkaa Saint Antoine kappelilta kohti hautausmaata. Sen luona on kylän kolmas pikkukappeli, joka on omistettu St-Sebastienille.

Hautausmaan parkkipaikan luota pikkukatu tuo kävelyreittien risteykseen. Kun käännytään kohti Mentonia, reitti kulkee ensin talojen lomassa, mutta se on ohjattu pois kylätieltä.

Leijonan tasanko tarjoilee uljaat näköalat merelle ja Mentoniin. Sieltä voi kiivetä vielä korkeammalle Mont Carpanolle tai kääntyä Mentoniin. Laskeutuminen on jyrkkä. Näköalat ovat komeita ja metsäpalon jäljet selvempiä kuin edellä selostetulla alareitillä. Jyrkkä lasku tuo samaisen oliivipuun luo.

Laskeutuminen Mentoniin. Castellarista tulevien polkujen risteyksestä lasketuminen kohti Mentonia ja moottoritietä on jyrkkää, paikoin kivikkoista. Maisemat peittyvät puiden varjoon. Myös moottorien melu alkaa kuulua. Polku tuo tielle, josta portaat jatkuvat okranpunaisen talon vierestä.

Kun tullaan tielle, käännytään ensin oikeaan, sitten vasempaan ja moottoritien alituksen jälkeen portaat löytyvät heti ensimmäisen talon aidan päätyttyä. Kauempaa voi näyttää, että aidassa ei ole aukkoja.

Portaikko tarjoilee näköalojen lisäksi äkäisesti haukkuvia koiria ja tuo Garavanin bulevardin sivukadulle, chemin des Giullons. Nousu samaa reittiä pitkin Castellarin vaatii kuntoa.

St-Bernardin kappeli ja huippu. Castellarista avautuu komeita maisemia myös sisämaan suuntaan. Alku on samaa reittiä kuin ylätien reitti Mentoniin. Kun jatkaa pohjoiseen, pääsee reilussa tunnissa 769 metrin korkeudessa sijaitsevalle St-

Bernardin kappelille.

Tie on koko vajaan kolmen kilometrin matkan autolla ajettavaa suomalaista mökkitien tasoa ja kierteleä vuoren kylkeä laakson reunassa, mutta nousua polkujen risteyskohdasta on melkein 400 metriä. Lähempänä kappelia laakson reunalla laiduntaa lampaita.

Kappelin luona korkein vuorenhuippu nousee jo yli 800 metriin. Kun kappelilta jatkaa huipun suuntaan, Pointe de la Pennaan, voi laskeutua jyrkkää serpentiinipolkua. Se tuo tielle, jota pitkin pääsee takaisin Castellariin. Toinen vaihtoehto on kääntyä Montiin, mutta se on ikävä ja osin teollistunut pikkukylä.

3 Sainte-Agnès vartioi Mentonin lahtea

Sainte-Agnèsin jo tuhatluvulla rakennetun vanhan linnan rauniot näkyvät osin vuoren kallioihin sulautuneina Mentonin yläpuolella. Linnuntietä sinne on nelisen kilometriä.

Sainte-Agnès sijaitsee 780 metrin korkeudessa ja on luontainen vartiointipaikka Mentonin lahdelle. Ventimiglian herttuoiden pystyttämän vuosisatojen murentaman linnoituksen luota avautuvat laajat näköalat. Ympärillä on vaatimatonta keskiaikainen puutarha.

Kylä on aito maalaispaikkakunta, jonne pelkkä bussimatka Mentonista kapeaa serpentiinitietä takaa tasamaahan tottuneelle jännitystä. Asutus piilottelee vuoren takana ja parhaiten meren puolelle loistelee keltainen hotelli- ja ravintolarakennus, joka on alkujaan armeijan messi.

Maginot-linja. Sainte-Agnèsin vuoren sisään louhittu tukikohta rakennettiin 1931-38 osana Maginot -linjaa. Nykyisin syvälle maan uumeeniin jatkuva ja hyvin varusteltu pesäke on museona, jossa on kesällä sekä sesongin ulkopuolella viikonloppuisin opastettuja kierroksia ranskaksi.

Halki Ranskan kulkenut puolustuslinja sai nimensä Ranskan puolustusministerin mukaan, mutta tukikohtia ei tarvittu. Italia valloitti Rivieran ilman suurempia taisteluita. Kun Euroopan Unionia kiitetään rauhan takaajana, on hyvä muistaa, että vielä 1930-luvulla Ranska valmistui Italian hyökkäykseen.

Sainte-Agnèsista Mentoniin ja Gorbioon. Sainte-Agnèsista voi helposti kävellä takaisin Mentoniin tai jatkaa Gorbioon, jonne on reilun tunnin matka meren puolelta. Pitempi reitti kiertää sisämaan kautta ja tarjoilee suorastaan karua luontoa, mutta nousut vaativat kuntoa ja aikaa menee ainakin puolet enemmän.

Polut lähtevät vuoren rinteestä kylän alatasolta, josta bussi kääntyy viimeiseen serpentiininousuun. Mentoniin pääsee useampaa reittiä, mutta Maginot-linnoituksen läheltä, ravintola Le Righin vierestä alkanut lyhin polku on ollut suljettuna. Tällä

reitillä on voinut tulla vastaan sellainenkin ihme kuin vuohipaimen koirineen ja laumoineen. Vuohet erottaa jo kaukaa tuoksupilvestä.

Ennen vuohet tuotiin talvella rantalaitumille, jotka ovat nyt matkailuelinkeinon valtakuntaa. Yhä harvempi jaksaa harjoittaa perinteisiä ammatteja, joissa juustojen teko vaatii lampaiden ja vuohien lypsämistä. Se on koneista huolimatta edelleenkin kovaa työtä.

-Gorbio oliivipuiden keskellä

Gorbio ylpeilee matkailuesitteessään sillä, että siellä on vain yksi turistikauppa. Kahdeksan kilometrin päässä Mentonista, laakson laidalla sijaitsevaa Gorbiota ympäröi perinteinen luonto.

Melkeinpä rotkomaisen laakson rinteillä kasvatetaan edelleen oliiveja ja hedelmiä. Osa kylän taloista on suorastaan raunioina, sillä sisämaan kylästä on muutettu muualle töiden perässä.

Linna, kappeli ja suihkulähde. Linnakatu, rue du Château vie linnalle, jonka ovat rakentaneet Lascarikset 1000-luvun alussa. Nyt siitä on tehty kulttuurikeskus. Seuraavaksi aiotaan kunnostaa kappeli vuodelta 1445. Sen rakentanutta penitentsien veljeskuntaa muistetaan iltapimeässä perinteisten kotilolyhtyjen valaisemalla kulkueella, joka houkuttelee paikalle myös turisteja. Kirkko on vuodelta 1683.

Vanha Maulaussennen suihkulähde kruunaa hallintotalon aukion. Merelle avautuu näköalaa, kun kiertää rue de la Forgea.

Kävelyt. Gorbionista voi kävellä Mentoniin osittain vanhaa muulipolkua pitkin. Chemin de Gorbio Menton lähtee kylän pääaukiolta. Place de la Republiqueelta, jonka laidalla on bussipysäkki Mentonista tuleville busseille.

Saman aukion vuorten puoleisella sivustalla ovat opastukset pitemmille kävelyreiteille. Mont Grosille, suurelle vuorelle on matkaa puolitoista tuntia.

Mentonin polku lähtee tasavallan aukion vasemmalta laidalta. Ensin kuljetaan ohi leirintäalueen, joka sijaitsee oliivipuumetsässä. Edessä näkyy hurjana moottoritie ja polku kiertää jyrkästi alas asutun laakson Gorbion laitaa. Ensimmäinen opastus tulee ennen moottoritietä, josta jatketaan eteenpäin kohti merta. Laakson laidalla näkyy komeasti jo kauas ylös jäänyt Gorbio.

Pian tullaan jyrkkää laskua alas tielle, jota jatketaan vasempaan. Näin on noin vartissa tultu risteykseen, jossa on jäteastioiden asema. Tästä jatketaan oikealle Mentonin suuntaan. Vasemmalla laaksossa virtaa joki, sitten alitetaan moottoritien. Kun on kuljettu ensimmäisen Mentonin suuntaan olevan bussipysäkin ohi, seuraavassa mutkassa tulee opastus chemin de Gorbio Menton.

Polku kulkee yli vanhan holvisillan, jonka viereen joku on unohtanut vanhan auton. Oikealla talossa ovat säilyneet vanhan myllyn siivet. Puron solina kilpailee moottoritein kanssa. Jälleen tullaan tielle, jota sitten pitää kulkea pitempään. Risteys kertoo, että Mentoniin on enää kaksi kilometriä. Aikaa on mennyt noin kolme varttia.

Vanhan arvotalon Domaine Palladiumin vankkojen aitojen jälkeen laakso muuttuu entistä asutummaksi, kerrostalot ovat vallanneet viljelykset. Pian tullaan Serra de Madonnen puutarhalle. Sen jälkeen alkavat jalkakäytävät. Niiden loputtua edessä näkyy vasemmalla vanhaa puolustusmuuria, jonka päälle on myöhemmin rakennettu.

Heti sen jälkeen mutkassa käännetään oikealle. Sentier du Moulin ei ole pitkä, mutta vie ohi vanhan myllypaikan, josta kertovat myllykivet. Näin päästään puron vartta kulkevalle kadulle, joka tuo jo supermarketille.

Mentoniin voi palata myös kävelemällä alkumatkan samaa serpentiinitietä kuin bussi. Kun sitten kääntyy Sainte-Agnèsin tielle ja edelleen kohti Mentonia, päätyy laskeutumaan Sainte-Agnèsin portaita pitkin.

Reitti kulkee kahden rotkon välissä kannaksella. Laaksoja reunustavat paljon työtä vaatineet pengerrykset, joilla viljely jatkuu edelleen.